

56 גופא קשיא - דברי המשנה עצמם סותרים זה את זה. הרי אמרת
 57 'שלושה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם השכח'
 58 משמע שעם השכח דהיינו מבעוד יום אין - כן, כלומר דווקא מבעוד
 59 יום יש לו לשאול אם עירבו, אבל כשכבר ספק השכח ספק אינו
 60 השכח דהיינו בין השמשות לא ישאל, כיון שאז כבר אי אפשר לערב,
 61 והדר תני ולאחר מכן שנה התנא 'ספק השכח ספק אינו השכח
 62 מערב', והיינו שמוותר לערב בין השמשות.
 63 סימן, בגופיא זמרא ציפרא פתכלא דמילתא.
 64 מתרצה הגמרא: אמר רבי אבא אמר רב הויה בר אשי אמר רב,
 65 לא קשיא, כאן ברישא שיש לשאול מבעוד יום משום שבבין
 66 השמשות אסור לערב, מדובר בפירוכי תחומין שנחשב כתיקון גמור
 67 כיון שחכמים הסמיכו איסור תחומין על פסוק, ולכן אין לעשותו בבין
 68 השמשות, כאן בסיפא שנתנה המשנה שמערבין בבין השמשות,
 69 מדובר בפירוכי חצרות שרק חומרא הוא, ובבין השמשות שספק יום
 70 הוא מותר לעשותו.

71 הגמרא מביאה דין נוסף בענין עירובי תחומין בבין השמשות: ואמר
 72 רבא, אמרו לו ו-לשלחין שנים צא וערב עלינו, כלומר צא והניח
 73 מזון שתי סעודות לכל אחד בסוף אלפיים אמה מחוץ לעיר כדי
 74 שיקבע שם שבייתנו והלך השליח והניח את העירוב בשני זמנים
 75 שונים, לאחד ערב עליו מבעוד יום, כלומר בזמן שהוא ודאי יום
 76 קודם בין השמשות, ולאחר ערב עליו בין השמשות שהוא ספק יום
 77 ספק לילה. ולאחר מכן, זה שעירב עליו מבעוד יום, נאכל עירובו
 78 על ידי כלב או אדם בבין השמשות קודם שהחשיך לגמרי ונעשה
 79 לילה, וזה שעירב עליו בין השמשות, נאכל עירובו משחשכה,
 80 הדין הוא ששניהם קנו עירוב, כלומר שניהם קנו שבייתה באותו
 81 מקום שהניח השליח את העירוב ומותר להם לילך בשבת ממקום
 82 עירובם אלפיים אמה לכל צד, שלגבי זה שהונח עירובו מבעוד יום
 83 ונאכל בבין השמשות, מחשבים את בין השמשות ללילה ואומרים
 84 שכבר קידש היום בעוד העירוב קיים וקנה שבייתה, ולגבי זה שהונח
 85 עליו בין השמשות ונתקיים עד שחשיכה, מחשבים את בין השמשות
 86 ליום, ואומרים שעדיין לא קידש היום כשהונח, ונמצא שהיה כבר
 87 העירוב במקומו בתחילת קדושת היום. מקשה הגמרא: מה נפשך -
 88 דין זה קשה הוא, אי בין השמשות ימא הוא - יום הוא. בתרא
 89 ליקני קמא לא ליקני - האחרון שהונח עליו העירוב בבין השמשות
 90 ונתקיים עד שחשיכה, יקנה שבייתה, כיון שהיה שם העירוב בתחילת
 91 קדושת היום, והראשון שהונח עליו העירוב מבעוד יום ונאכל בבין
 92 השמשות, לא יקנה שהרי לא היה העירוב במקומו כשקידש היום,
 93 ואי בין השמשות ליליא הוא, קמא ליקני בתרא לא ליקני -
 94 הראשון שהונח עליו מבעוד יום, יקנה שבייתה, כיון שהיה העירוב
 95 במקומו כשקידש היום, והאחרון שהונח עליו העירוב בבין השמשות,
 96 לא יקנה שבייתה, שהרי לא היה העירוב במקומו כשקידש היום.

97 מתרצה הגמרא: בין השמשות ספקא [דרבנן] הוא, כלומר, ספק זה
 98 אם בין השמשות נחשב יום או לילה, לגבי דין דרבנן הוא, שהרי
 99 עירובי תחומין מדרבנן, וכל ספקא דרבנן לקולא, ולכן מקילים על
 100 כל אחד ומחשבים לו את בין השמשות כפי הנצרך לו להקל.
 101 רבא מבאר שני דינים שנאמרו בענין הטמנה. הדין הראשון: (ואמר)
 102 רבא, מפני מה אמרו חכמים אין מומנין בדרבן שאינו מוסרין הכל
 103 משחשכה, גורה שאמא ירתיה, כלומר שמא ימצא קדירתו שנצטננה
 104 כשירצה להטמינה וירתינה תחילה, ונמצא מבשל בשבת. אמר ליה
 105 אבין לרבא, אי הכי - אם כן בין השמשות נמי נגזר שלא להטמין
 106 בדבר שאינו מוסרין הכל, שהרי שבות גמור הוא ומשנתנו הרי סוברת
 107 שגזרו על שבות בבין השמשות. אמר ליה רבא לאבין, קתם קדירות
 108 בבין השמשות רותחות הן, שהרי סמוך לבין השמשות הוא מעבירם
 109 מעל האור, ואין לחשוש על זמן זה שמא ימצא קדירתו שנצטננה
 110 וירתינה.
 111 הדין השני: ואמר רבא,

1 ומקום שוק הוא, ודרך מעבר לרבים, ואית להו צערא לפהנים
 2 לאקופי - ומצטערים הכהנים להקיף השוק בדרך ארוכה, מחמת
 3 האיסור להיטמא למת. אמר רבי שמעון, איכא איניש דידע
 4 דאיתתיה קמא הויה - האם יש אדם היודע שהוחזק שוק זה
 5 בטוהרה, כלומר, שלא היה כאן בית הקברות גמור, ולכן אם נמצא
 6 כאן מת שנקבר בדרך מקרה, מותר לפנותו ולטוהר המקום. אמר ליה
 7 ההוא סבא, כאן - בשוק זה קייצין רבן יוחנן בן זבאי תורמין ו-מין
 8 קטניות[ו] תרומה ששתלם כאן, הרי שמקום טהור הוא, שהרי אסור
 9 לטמא תרומה. עבד איהו נמי הכי - עשה גם רבי שמעון כך, שקיץ
 10 תורמוסים ופזרם על מקום הספק, ונעשה נס וצף המת לכיוון פני
 11 הקרקע, ואז, כל היכא דהוה קשי - כל מקום בקרקע שנשאר קשה
 12 כבתחילה, טהרה, וכל היכא דהוה רפי - וכל מקום שנעשה רפוי
 13 ורך מחמת שצף המת וזעזע את הקרקע, צייניה - ציינו שמקום קבר
 14 הוא. וכך נטוהר כל המקום שסביבות המת.

15 לאחר שטיהר רבי שמעון את המקום, אמר ההוא סבא בטענה, מיהר
 16 בן יוחי בית הקברות. אמר ליה רבי שמעון לההוא סבא, אילמלי
 17 (לא) -אם לא היית עמנו באותו מעמד שטיהרתי המקום, היית
 18 יכול לטעון שלא נהגתי כהלכה, ואפילו אם היית עמנו ולא נמנית
 19 (הסכמת) עמנו לטהר המקום, יפה אתה אומר, אבל עכשיו שהיית
 20 עמנו וגם נמנית עמנו לטהרו, יאמרו הבריות, אפילו זונות השונאות
 21 ביותר זו את זו, אף על פי כן מפרבסות -מתקנותן זו את שגרה של
 22 זו, כדי לנאותה, תלמידי חכמים לא כל שבן שיש לכל אחד
 23 להצדיק דברי חבריו, ומדוע אתה מערער על כך שטיהרתי המקום.
 24 יתב ביה עיניה - נתן בו רבי שמעון את עיניו באותו זמן בקפידה, ונתן
 25 נפשיה - ומת.

26 נפש - יצא רבי שמעון לשוקא, חזייה ליהודה בן גרים שגרם בדיבורו
 27 שתגזור עליו המלכות מיתה, אמר רבי שמעון בתמיה, עדיין יש ליה
 28 בעולם, כלומר, וכי עדיין חי הוא. נתן רבי שמעון בו ו-ביהודה בן
 29 גרים) עיניו בקפידה, ונעשה גל של עצמות - ונעשה גופו כאילו מת
 30 מכבר, וכבר נרקב בשרו, ולא נשאר ממנו אלא ערימת עצמות.

משנה

31 משנתנו דנה בדיני הכנסת שבת, ובדיני בין השמשות של ערב שבת:
 32 שלושה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ו-לאנשי ביתו ערב
 33 שבת עם השכח - קודם בין השמשות בעוד שהוא ודאי יום.
 34 הראשון: האם עשרתם את פירות האילן לסעודת שבת. השני: האם
 35 ערבתם עירובי תחומין וחצירות. השלישי: הדליקו את הנר.
 36 דין נוסף: ספק השכח ספק אינו השכח, דהיינו בין השמשות, אין
 37 מעשרין את הודא, כלומר טבל ודאי, ואין מטבילין את הכלים,
 38 ואין מדליקין את הנרות. אבל מעשרין את הדמאי, ומערבין
 39 עירוב, ומומנין את החמין.
 40

גמרא

41 שנינו במשנה שלושה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת
 42 עם השכה, עשרתם ערבתם הדליקו את הנר. מבררת הגמרא: מנא
 43 הני מילי - מהיכן למדנו דברים אלו. אמר רבי יהושע בן לוי, אמר
 44 קרא (איוב כד) 'וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוד ולא תחטא',
 45 וידעת כי שלום אהלך' זו הדלקת הנר שמדליקין אותו משום שלום
 46 בית ופקדת נוד' זה עירוב תחומין שמתקן את נהוה, ולא תחטא' זה
 47 תיקון המעשרות שלא יחסר המזון.
 48

49 הגמרא מוסיפה הוראה בענין הדברים שצריך לאומרם בערב שבת:
 50 אמר רבה בר רב הונא, אף על גב דאמור רבנן שלושה דברים
 51 צריך אדם לומר וכו', בכל זאת צריך למימרינהו בניהותא בי היכי
 52 דילקבלניהו מיניה - צריך לאומרם בנחת ובלשון רכה כדי שיקבלו
 53 ממנו אנשי ביתו דבריו. אמר רב אשי, אמר לא שמיע לי - אני לא
 54 שמעתיי הא דרבה בר רב הונא, וקיימתיי זאת מסברא.
 55 הגמרא דנה אם מותר לערב בבין השמשות. מקשה הגמרא: הא

שבת דף לד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שלישי) קכא

41 ומקצתו בלילה. ולגבי זה נאמר דברי הברייתא שחוששים שמה יש
 42 בו משניהם.
 43 עתה דנה הגמרא בהמשך דברי הברייתא, דהיינו בזמן בין השמשות.
 44 מקשה הגמרא: **הא גופה קשיא** – דברי הברייתא עצמם סותרים זה
 45 את זה. **אמרת בתחילה 'איזהו בין השמשות משתשקע החמה כל**
 46 **זמן שפני מדרח מאדימין**, ומשמע שבין השמשות הוא דווקא אם
 47 עדיין לא הכסיף אפילו תחתון, **הא** – אבל אם כבר הגיע זמן **'הכסיף**
 48 **התחתון ולא הכסיף העליון**, לילה הוא, **והדר תנא** – ואחר כך
 49 שנה, **'הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון** עדיין בין השמשות
 50 הוא.
 51 מתרצת הגמרא: **אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל**, ברוך
 52 **ותני** – כרוך את שני הדברים ושנה אותם יחד כדיבור אחד, וכך היא
 53 כוונת התנא, **איזהו בין השמשות**, **משתשקע החמה כל זמן שפני**
 54 **מדרח מאדימין**, ו**הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי** – אף אז
 55 בין השמשות הוא. אבל **הכסיף העליון והשנה לתחתון**, לילה. דעה
 56 חולקת ביישוב דברי הברייתא: **ורב יוסף אמר רב יהודה אמר**
 57 **שמואל**, **הכי קתני** – כך יש לשנות את דברי הברייתא, **משתשקע**
 58 **החמה כל זמן שפני מדרח מאדימין**, יום. **הכסיף התחתון ולא**
 59 **הכסיף העליון**, בין השמשות. **הכסיף העליון והשנה לתחתון**,
 60 לילה.
 61 נמצא, שלדעת רבה זמן בין השמשות ארוך יותר מוזמן בין השמשות
 62 שלדעת רב יוסף. מעירה הגמרא על כך: **ואדו למעמייהו** – רבה ורב
 63 יוסף אמרו כל אחד את דעתו לשיטתו, שכבר נחלקו במקום אחר
 64 בענין אורך זמן בין השמשות. **דאיתמר**, שיעור זמן בין השמשות
 65 **בבבא**, **אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל**, זמן מהלך שלשה
 66 חלקי מיל.
 67 לפני שמביאה הגמרא את דעת רב יוסף בענין, היא מבארת תחילה
 68 את דברי רבה. מבררת הגמרא: **מאי שלשה חלקי מיל**, **אילימא** –
 69 אם נאמר שהכוונה היא **תלתא פלגי מילא** – שלשה חצאי מיל,
 70 **נימא** – שיאמר **'מיל ומהצה**, **אלא** מה תרצה לומר שכוונתו היא
 71 **תלתא תילתי מילא** – שלשה שלישי מיל, **נימא** – שיאמר **'מיל**.
 72 משיבה הגמרא: **אלא** כוונת רבה היא **תלתא ריבועי מילא** – שלשה
 73 רבועי מיל.
 74 עתה מביאה הגמרא את דעת רב יוסף: **ורב יוסף אמר רב יהודה**
 75 **אמר שמואל**, שיעור זמן בין השמשות הוא זמן מהלך שני חלקי מיל.
 76 מבררת הגמרא: **מאי שני חלקי מיל**, **אילימא** – אם נאמר שהכוונה
 77 היא **תרי פלגי מילא** – שני חצאי מיל, **לימא** – שיאמר **'מיל**, **ואלא**
 78 מה תרצה לומר שכוונתו היא **תרי רבועי מילא** – שני רבועי מיל,
 79 **לימא** – שיאמר **'חצי מיל**. משיבה הגמרא: **אלא** כוונת רב יוסף היא

1 **מפני מה אמרו חכמים אין מומנין בקרב המוסרף הכל ואפילו**
 2 **מבעוד יום**, **גזירה שמה וממין פרמיץ שיש בה גחלת** – אפר
 3 המעורב בגחלים. **אמר ליה אבי רבא**, **וממין**, כלומר מה איסור
 4 יש בכך שיטמין באפר המעורב בגחלים, הרי הוא עושה זאת מבעוד
 5 יום. תירץ לו רבא: **גזירה שמה ותתה פנחלים משחשיכה**, כדי למהר
 6 את בישול הקדירה שלא בשלה כל צרכה. וגורו משום כך אף על
 7 קדירה שבשלה כל צרכה שאסור להטמינה בדבר המוסרף הכל.
 8 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דיני בין השמשות, ואימתי זמנו:
 9 **תנו רבנן**, בין השמשות יש בו שלשה צדדי ספק. **ספק מן היום ומן**
 10 **הלילה**, כלומר ספק אם יש בו משניהם, **ספק שמה פולו מן היום**,
 11 **ספק שמה פולו מן הלילה**. לפיכך **מטילין אותו לחומר** – לדין
 12 החמור ביותר, ודנים כאילו יש בו משני הימים, מן היום ומן הלילה.
 13 **ואיזהו בין השמשות**, **משתשקע החמה**, **כל זמן שפני מדרח**
 14 **מאדימין**, כלומר שנראה אדמומית חמה בעבים. **הכסיף התחתון** –
 15 השחיר תחתית כיפת הרקיע הסמוכה לארץ ועדיין לא הכסיף
 16 העליון – גובהה של כיפה, הרי זה בין השמשות. **הכסיף העליון**
 17 **והשנה לתחתון**, זהו לילה. **דברי רבי יהודה**, **רבי נחמיה אומר**,
 18 שיעור אורך זמן בין השמשות הוא **כרי שיהלך אדם משתשקע**
 19 **החמה חצי מיל**, ולאחר מכן הוא לילה. **רבי יוסי אומר**, בין
 20 השמשות הוא **כמהר עזו**, דהיינו כשיעור קריצת עין ברפיון, זה
 21 (-הלילה) **נכנס וזה (-היום) יוצא**, כלומר שיציאת היום היא עם
 22 כניסת הלילה, וזמן כל שהוא ביניהם נקרא בין השמשות, **ואי אפשר**
 23 **לעמוד עליו**.
 24 הגמרא דנה בתחילת דברי הברייתא, דהיינו דיני בין השמשות:
 25 **אמר מר**, **מטילין אותו לחומר שני ימים**, דהיינו שמחמירים בו
 26 ודנים כאילו יש בו מן היום ומן הלילה. מבררת הגמרא: **למאי**
 27 **הלבנתא** – לגבי איזו הלכה חוששים שמה יש בו משניהם, **אמר רב**
 28 **הונא פריה דרב יהושע**, חשש זה הוא **לענין מומאה**, **בדתנן** (נביס
 29 פ"א מ"ז) **זב שראה שני ימים בבין השמשות**, מקצת בין השמשות
 30 הראשון ומקצת בין השמשות השני, **ספק למומאה ולקרנן**, כלומר,
 31 ספק אם הוא טמא או טהור, ואם טמא הוא ספק שמה חייב קרבן או
 32 אינו חייב. שאם ראה שתי ראיות ביום אחד או בשני ימים רצופים,
 33 הרי הוא טמא בטומאת זב ופטור מקרבן, ואם ראה שתי ראיות בשני
 34 ימים שאינם רצופים, טהור מטומאת זב, ואם ראה שתי ראיות
 35 בשלשה ימים רצופים, זב גמור הוא וחייב קרבן. אבל אם ראה רק יום
 36 אחד בבין השמשות, הרי הוא ספק רק למומאה, כלומר ספק אם
 37 הוא טמא או טהור, שאם ראה ראיה אחת ביום אחד טהור הוא
 38 מטומאת זב, ואם ראה ראיה אחת בשני ימים טמא הוא, אך לענין
 39 קרבן ודאי שפטור. וסיבת חשש הטומאה והקרנן בברייתא היא
 40 משום ספק שמה יש בבין השמשות משניהם, דהיינו מקצתו ביום